

STARA PRAVDA

Tednik za slovenska vprašanja

Leto I.

Izhaja vsak četrtek. — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Breg štev. 12 — Račun poštne hranilnice štev. 13.763

Cena: letno Din 35, polletno Din 18, mesečno Din 3, inozemstvo: letno Din 70, polletno Din 35, mesečno Din 6.

Štev. 5

Ljudska politika

Ljudska politika mora organizirati to, kar nosi ljudstvo v srcu. Veliki uspeh Janeza Ev. Kreka je ravno, da je vedno spoznal, kaj ljudstvo hoče, in da je vedno to oznanjal. Zato je Janez Krek tako ljubil shode. Naj ljudstvo svobodno pove, kaj hoče.

Ljudska politika mora tudi izvrševati, kar ljudstvo hoče. In pomen in moč ljudstva sta danes tudi tako velika, da se vsaka politika, tudi tista, ki koristi samo nekaterim in škoduje ljudstvu, trudi dokazati, da je izraz ljudske volje.

Katera misel napolnjuje danes srce slovenskega ljudstva? Janez Krek je živel v lepih časih. Mogel je hoditi po shodih, mogel je priti v stik z ljudmi in se z njimi porazgovoriti. Danes je tak stik težaven, po nekaterih krajih Slovenije pa sploh nemogoč. Shodov radi zunanih sil ni. Potovanje postaja tveganje. Večkrat si prisiljen nočiti drugod, kakor si sam izbral. S tiskom je težka.

Kolikor pa te že vsakdanji posli pripeljejo z ljudmi skupaj in kolikor ti povejo pisma, je danes glavna misel slovenskega človeka: združiti se moramo v veliko slovensko skupnost!

Ni samo inteligent, ki tako misli. Ta misel, ta srčna želja se ne porodi samo pri prebiranju slovenskih opozicionalnih listov, ki vsi prihajajo do tega zaključka. To je zahteva ljudstva samega.

„List nam ugaja, vidimo tudi, kaj hoče v naši slovenski in splošni jugoslovanski politiki. Toda čigavo glasilo ste? Samo posamezne skupine? Ali pa ste glasilo slovenske fronte, slovenske skupnosti in enote? Ali je že prišlo do slovenske fronte?“ Tako in podobno ti govore dopisi vsak dan.

Izkušnja je ljudi naučila, da je danes vsem Slovencem ena stvar skupna in da je ta najvažnejša. Da napravimo tako kakor Hrvatje, pravijo nekateri. Da ohranimo in pripeljemo do zmage slovensko politično misel, sramotno izdano od njenih včerajšnjih glavnih zagovornikov, pravijo drugi. Da ustvarimo podlage za svobodno življenje, pravijo tretji. Vsebinsko tako ali drugače izražena je povsod ista. To danes vsi čutimo. Dokaz temu je to, da so bili napravljene tudi različni poskusi, da pride tudi do zunanje skupnosti. Če vsi enako mislimo in čutimo, dajmo tudi enako ravnati. Poskus v tem smislu je bil Celjski dogovor sklenjen med skupinami Bojevnik, Ljudske pravice in Slo-

Posledice ukinitve mariborskih železniških delavnic

Že delj časa se širijo vesti, da bodo delavnice državnih železnic v Mariboru prenešene v Srbijo. Ker so se podobne stvari že dogodile in so bile druge slovenske industrije že demonstirane, ne smemo iti molče preko teh govoric. Ukinitve mariborskih železniških delavnic bi prinesla slovenskemu gospodarstvu veliko škodo.

Izgubili bomo nekoliko tisoč ljudi, ki se bodo z delavnicami vred odselili iz Maribora. Kdor pa se ne bo mogel ali hotel preseliti, pa bo izgubil delo. S tem bo padla kupna moč mariborskega prebivalstva.

Je pa še druga, veliko večja nevarnost. Z mariborskimi železniškimi delavnicami bi izgubilo slovensko gospodarstvo tudi zelo važno vzgajališče svojega obrtništva in delavstva. Po vojni je v Mariboru nastalo mnogo nove industrije. Ta industrija ni prišla v Maribor samo radi ogromne in cene električne sile, ki jo daje Falska elektrarna. Industrija potrebuje tudi strokovno že izobraženo delavstvo. In tega je industrija našla v Mariboru prav radi železniških delavnic.

Slovinci nimamo mnogo velikega obrtništva, kovinske, strojne in mehanične stroke. Tudi denarno ti obrati niso posebno močni. Radi tega naraščaj, ki se šola v večini naših obratov, ne more dobiti velikega obzora in tehnične sposobnosti. Imamo sicer obrtno šolstvo v različnih oblikah. Vendar dajejo obrtno izobraževalne šole vajencu le v glavnem splošno izobrazbo. Veliko manj dobijo vajenci čisto strokovne izobrazbe. Za strokovno izobrazbo je pomembnejša edino le obrtna šola za delovodje v Ljubljani. Toda šolanje na tem zavodu je zvezano z denarnimi žrtvami in je zato število absolventov majhno.

Zato so pa toliko važnejše mariborske železniške delavnice. Dale so že

venske zemlje. Kar takrat ni uspelo, mora uspeli sedaj, in to v še večjem obsegu.

Imamo mnogo podlage za upanje, da bodo sedanji napor res uspeli in da bomo v kratkem korakali tudi na zunanje strnjene vsi, ki hočemo svobodo in enakopravnost slovenskega naroda. Hočemo slovensko skupnost! S tem oznanjamo, kar je v srcu slovenskega ljudstva. Sedaj pa slovensko skupnost tudi napravimo, da ne bomo ljudske politike samo oznanjali, temveč jo tudi delali.

veliko število odličnih obrtnikov iz kovinske in strojne stroke, ki samostojno izvršujejo svojo obrt. Uspeh vsakega dela zavisi od različnih malenkosti, največkrat ravno od popolnosti teh malenkosti. Prav te malenkosti so si pridobili učenci mariborskih železniških delavnic. Vsakoletne razstave vajeniških del kovačev, strugarjev, kleparjev, mizarjev, strojnih mehanikov itd. so v Mariboru pokazale, da se najbolj odlikujejo dela vajencev državnih železnic. Odlikujejo se po svoji obsežnosti, popolnosti in sistematičnosti.

Vse te odlike so si vajenci pridobili v železniških delavnicah prav radi razvrstitve obrata v teh delavnicah. Delavnice imajo montažni oddelek strojev, kovačnico, kotlarno, strugarnico, oddelek za izdelovanje delov, mizarški oddelek za izdelavo vagonov in notranje opreme, oddelek za ličanje. Vajenci imajo na razpolago najnovejše pridobitve in stroje. Razen tega so pod strokovnim vodstvom svojih mojstrov in inženirjev. Mojstri in inženirji predavajo vajencem tudi o vseh potrebnih tehničnih predmetih. Delavnice imajo tudi veliko strokovno knjižnico, ki je na razpolago vsem uslužbencem.

Zato je jasno, da so delavci izšolani v mariborskih železniških delavnicah lahko dobili mesta bodisi kot vlakovodje bodisi kot načelniki manjših kurilnic. Najpodjetnejši med njimi pa so se osamosvojili in ustanovili svoje obrtno podjetje. Ta podjetja so radi svojega temeljitega in sistematičnega znanja konkurirala vsem drugim. Na ta način se je boljšalo in krepilo tudi naše gospodarstvo. V mariborskih železniških delavnicah rastejo delavci, ki so popolnoma enakovredni nemškimi delavcem. Zavedajo se, da je navidezno še tako nepomembno delo prav tako važno kakor delo konstrukterja ali izumitelja. V velikem obratu si pridobe samozavest.

Radi tega, ker grozi tehnično poslabšanje vsega slovenskega gospodarstva, moramo Slovenci odločno nastopiti proti vsaki premestitvi mariborskih delavnic. Moramo napraviti še več. Demontaža mariborskih železniških delavnic se je dejansko že pričela pred nekaj leti. Že nekaj let sem so namreč prenehale vse investicije. Zato moramo zahtevati: mariborske železniške delavnice morajo ostati v Mariboru! Mariborske železniške delavnice morajo dobivati zopet ista sredstva kot prejšnja leta!

Trinajsta obletnica smrti Stambolijskega, voditelja bolgarskih kmetov

V nedeljo 14. t. m. je preteklo trinajsto leto, odkar je bil z nečloveškimi mukami umorjen veliki voditelj bolgarskih kmetov Aleksander Stambolijski. Bil je to 14. junija 1923. Z njim je izkravavalo na tisoče bolgarskih kmetov. Bolgarsko kmečko ljudstvo je za dolgo izgubilo iz rok krmilo svoje usode. Zal Stambolijski ni uvidel, da kmet če hoče trajno zmagati, mora imeti zaveznika tudi v mestu. Ta kmetov zaveznik je delavec. Pa tudi bolgarsko delavstvo se ob času Stambolijskega ni zavedalo važnosti kmečko-delavskega zavezništva. Kakor pravijo zadnje vesti iz Bolgarije, so bolgarski kmetje in delavci danes to že uvideli in se na bolgarskem poraja že nova doba.

Slovenski kmetje morajo častiti Stambolijskega kot velikega kmetškega voditelja. Slovenski narod ga pa mora pomniti še posebej kot velikega boreca za demokracijo, mir, strpnost med narodi, kot boreca proti tlačenju malih narodov. Mnogo drugače bi danes izgledal Balkan, da je zmagala v Bolgariji Stambolijskega misel in da se je že takrat ustvarila resnična in trajna demokracija v Bolgariji. Ob trinajsti obletnici smrti Stambolijskega, ko se v Bolgarskem narodu poraja novo in mogočno gibanje za demokracijo naj dobi slovenski narod novih pobud za nadaljnji boj.

Zene zahtevajo volilno pravico.

V nedeljo 7. t. m. se je vršil v Ljubljani občni zbor Jugoslovanske ženske zveze. Ta zveza ima včlanjenih 20 ženskih organizacij iz vse Slovenije. Poročila so pokazala veliko prizadevanje žen, da tudi one doprinesejo svoj delež k socialnemu in kulturnemu dvigu našega ljudstva. Njihovi samostojni nastopi, pa tudi njihovo sodelovanje z drugimi, pričajo, da so že davno tako zrele, da lahko stopijo na vsa mesta javnega življenja. Ker se zavedajo tega dejstva, so odposlale tudi brzojavko min. dr. Korošcu, kjer zahtevajo, naj se za prihodnje volitve že dovoli tudi ženam, da bodo smele voliti in biti voljene. Svojo zahtevo utemeljujejo zlasti s svojim delom ob majski deklaraciji, ko so žene v polni meri dokazale, da so na mestu ob odločilnih trenutkih naroda.

Iz notranje politike

Proslava dr. Kukoveca v Mariboru.

Dne 10. t. m. je praznoval v Mariboru dr. Vekoslav Kukovec svojo šestdesetletnico. Proslave so se med drugimi udeležili poslanec dr. Dobovišek, Kreutzer in Peter Koren ter Stane Vidmar, Ivan Kreft in dr. Jože Vilfan. Prisostvoval je tudi Petejan, ki je znan voditelj socialističnega delavstva. Poseben pomen je dobila proslava z navzočnostjo Dragoljuba Jovanovića, Večeslava Vilderja in Budisavljevića. Praznik osebnega dela je tako postal manifestacija za Združeno opozicijo. Ob tej priliki je bilo tudi sklenjeno, da se čim prej najde možnost skupnega dela vseh demokratičnih opozicijskih skupin v Sloveniji.

Zborovanje za novo slovensko bolnico v Ljubljani na Jesenicah.

Na Jesenicah se je 14. t. m. vršilo dobro uspelo zborovanje za novo bolnico v Ljubljani. Zborovanje je priredil krajevni akcijski odbor, v katerem so zastopane predvsem delavske strokovne organizacije. Začel je zborovanje Vencel Perko, vodil ga je pa dr. Aleš Stanovnik. Po večini delavski govorniki so osvetlili od vseh strani vprašanje ljubljanske bolnice. Zborovalci so sprejeli resolucijo na vlado z odločno zahtevo po novi bolnici v Ljubljani in po krajevni bolnici na Jesenicah in sklenili, da naj akcijski odbor nadaljuje s svojim delom.

Veliko slovensko-hrvaško zborovanje pripadnikov Združene opozicije na hrvaških tleh.

V nedeljo 14. junija se je vršilo na Harmici ob slovensko-hrvaški meji veliko slovensko-hrvaško zborovanje. Sklical in vodil ga je Anton Strgar. Iz krškega in brežiškega okraja se je udeležilo zborovanja štiri do pet tisoč kmetov. Prav toliko je prišlo Hrvatov iz okrajev Zagreb-okolica in Samobora.

Zborovanje se je vršilo v znamenju slovenskih in hrvaških zastav in v znamenju zelenih kravat s pikami. Za Slovence so govorili sklicatelj in organizator Anton Strgar, dr. Dobovišek, kaplan dr. Tinko Povše in Ivan Kreft. Zborovalci iz Slovenije so sklenili, da po zborovanju skupno odkorakajo domov preko Sotle. Okrog 13. ure se je uredil sprevod z godbo in slovenskimi zastavami proti Dobovi. Radi nepredvidenih zaprek pa se je moral sredi poti vrniti.

Daljšje poročilo o tem zborovanju bomo po možnosti priobčili v prihodnji številki.

Shod v Halozah.

Kakor nam iz Haloz poročajo se bo na Petrovo 29. t. m. vršil shod na Cvetlinu, na hrvaških tleh, tik ob slovensko-hrvaški meji.

Shodi in javni sestanki Združene opozicije na slovenskem ozemlju.

V Sloveniji zaradi splošnih razmer ni bilo nikakih javnih zborovanj, manifestacij in sestankov Združene opozicije.

Gibanje Združene opozicije po neslovenskih delih Jugoslavije.

V Luški Palanki je bilo za senski okraj zborovanje Združene opozicije. Govorila sta tudi Čeda Kokanović in dr. Čubrilović. Zadnji je rekel:

»Rešitev kmetijskega ljudstva je v njegovi slogi. Samo tako bo pokazalo svojo moč. Izdati se mora čim prej zakon proti korupciji. Korupcija je treba postaviti pred sodišče. Njihovo imetje naj se zapleni.« Govoril je tudi o zlorabah v Agrarni banki.

V Vrnjih sta bila glavna govornika na shodu dr. Ikončić in Tripko Žugić. Dr. Ikončić je govoril mnogo o svobodni občini in o razdolžitvi kmetov.

»Danes, ko se napoveduje izdelava novega zakona v občinah in ko se od vseh strani govori o potrebi normalizacije našega političnega življenja, se mora občini posvetiti vsa skrb. Občino je treba dati v roke ljudstvu in od njega čisto upravičeno pričakovati, da vzame na sebe mnoga opravila, ki jih je vzela v roke centralna oblast.« Svobodno občino moramo zavarovati pred reakcionarnimi podvigi: »Brez svobodne občine ni niti govora o svobodnem državljanu!« Drugi govornik Žugić je govoril o potrebi takojšnje uvedbe demokracije: »Združena opozicija, odnosno ljudstvo, zahteva svobodne volitve. Zato se mora čim prej izdati volilni zakon s tajnim glasovanjem, tiskovni zakon in zakon o zborovanjih in posvetih. Ljudstvo bo potem samo naredilo to, kar je treba in vsakdo bo prišel na svoj pravi prostor. Prej pa ni v tej državi niti sreče, niti

napredka.« Če pogledamo notranje in zunanje razmere, vidimo po mnenju govornika, da je vsak trenutek dragocen.

Proslave hrvaških voditeljev.

Pretekli teden so se po vsej Hrvaški vršile proslave hrvaških voditeljev bratov Radićev in Anta Starčevića. V nedeljo se je poklonilo pepelu Ante Starčevića na njegovem grobu v Šestinah okrog 10.000 ljudi. Na grobu je govoril dr. Pernar.

Obsodba sodišča za zaščito države.

Sodišče za zaščito države je obsodilo po zakonu o zaščiti države pet obtožencev od pet do enega leta robije. Jurija Halabarca, delavca iz Zagreba pa je obsodilo na smrt na vešalih. Obtožen je sodelovanja pri izgrediv v Zagrebu, uboja stražnika in poizkusa uboja drugega stražnika.

Dr. Dragoljub Jovanović v Ljubljani in Sloveniji.

Prejšnji teden se je mudil v Ljubljani srbski opozicijski voditelj dr. Dragoljub Jovanović, o katerem se je pred kratkim poročalo, da dela na ustvaritvi ljudske fronte v Jugoslaviji. V Ljubljani je nameraval imeti najprej pri akademskem agrarnem klubu »Njiva« znanstveno predavanje. Ker pa to iz gotovih razlogov ni bilo mogoče, ga je prijavil sam. Ker so tudi tukaj nastale motnje je obiskal samo večje število znancev v Ljubljani in Sloveniji.

Akademski klub »Mladi Triglav« razpuščen.

Univerzitetni senat je razpuštil klub neodvisnih akademikov »Mladi Triglav«, ki je imel sedež na ljubljanski univerzi.

Politika po svetu

Poglavarji držav Male zveze (Jugoslavije, Češkoslovaške in Rumunije) so se sestali od 6. do 9. junija v Bukarešti. Uradna poročila pravijo, da so poudarjali nerazdružljivo zvezo med temi državami, ki hočejo vztrajno braniti mir. Odločno bodo nastopile proti temu, kar bi mir motilo, zlasti proti vrnitvi Habsburžanov na avstrijski prestol.

Ob sestanku so se vršile velike slavnosti novoustanovljene rumunske telovadne organizacije „Državne straže“. Podrla se je tribuna z nekaj tisoč gledalci, od katerih je bilo 100 mrtvih. Krivdo za to velikansko nesrečo pripisujejo stavbenikom, ki so na lovu za čim večjim zaslužkom pomanjkljivo zgradili tribuno.

Zveza narodov se bo sestala proti koncu junija. Razpravljala bo v prvi vrsti o Abesiniji in o sankcijah. Baje se sankcije ne bodo kar tako odpravile. Tudi nova francoska vlada bo za nadaljevanje sankcij.

V italijanski vladi so se izvršile važne izpremembe. Na čelo ministrstev za zunanjo politiko, kolonije in korporacije, ki jih je doslej Musolini sam vodil, je postavil nove ministre, svoje najožje sodelavce. Izgleda, da bo Italija poživila svojo delavnost v Evropi. Pripravljena je končno prelomiti z Zvezo narodov, če ji ta ne prizna priklonitve Abesinije. Ob-

novila bi se zveza med Italijo in Nemčijo. Ta zveza bi resno ogrožala mir v Evropi. V istem trenutku je zmagovalac Abesinije, vojni maršal Badoljo spet prevzel vodstvo generalnega štaba, kar kaže tudi na vojaško pripravljavanje Italije.

Stavka v Franciji je skoraj ponehala. Končala je s popolnim uspehom za delavce. Dosegli so, da bodo mogli takoj sklepati kolektivne (skupne) pogodbe z delodajalci. Ustanovljati bodo smeli svobodne strokovne organizacije, mezde se bodo zvišale od 5—15%, v vseh podjetjih bodo volili delavske zaupnike, delavni teden bo znašal 40 ur.

Vlada ljudske fronte pod vodstvom Bluma je takoj prvi teden po svojem nastopu izdelala vrsto zakonov, s katerimi hoče delavstvu zagotoviti pravice. Parlament je že izglasoval pet zakonov:

1. Ukine se Lavalov odlok, s katerim so bile znižane plače invalidom in bivšim bojevnikom za 20%.
2. Ukine se Lavalov odlok, s katerim so bile znižane uradniške plače. Z istim zakonom bo državnim uradnikom prepovedano imeti dve službi ali pa prejemati dve plači.
3. Uvede se 14 dnevni plačan dopust vsem delavcem (tudi poijedelskim), ki so bili 1 leto zaposleni v istem podjetju.
4. Uvede se kolektivni dogovor med delavci in delodajalci.

5. Uvede se 40urni delovni teden za vse delavce.

Nadaljnji zakoni, ki bodo predloženi parlamentu so: splošna amnestija za vse politične jetnike v Franciji in kolonijah, podaljšanje obveznega šolanja do 14. leta, izprememba vodstva francoske narodne banke in podržavljenje oboroževalne industrije.

Ljudske fronte se po zgledu Francije in Španije ustanavljajo tudi po drugih državah, da se obvarujejo demokratske svobode. Zadnjič smo že poročali o ljudski fronti na Poljskem. Zdaj se ustanavlja ljudska fronta v Grčiji in prvi razgovori za ustanovitev se vrše celo na Angleškem.

V Bolgariji so voditelji bivših političnih strank, ki so bile razpuščene po uvedbi diktature 19. maja 1934, poslali kralju spomenico, v kateri zahtevajo vzpostavitev takrat odpravljene ustave, uvedbo demokratske vlade, razpis volitev in dovolitev vseh demokratskih svobod: svobodo tiska, zborovanj in združevanja itd. „Resnično in trajno zedinjenje ni mogoče brez sodelovanja naroda... Smatramo, da najvišje državne koristi in mir v državi ter njen normalni razvoj zahtevajo vzpostavitev ustave“, pravijo med drugim bivši voditelji v spomenici kralju.

V Palestini še ni miru. Spopadi med Arabci ter Židi in Angleži se nadaljujejo. Pred univerzo v Jeruzalemu je bil prejšnji teden napravljen bombni atentat. Dve osebi sta bili mrtvi. Pred vrati Jeruzalema pa je prišlo do hudega spopada med angleškimi vojniki in Arabci. Boj je trajal pet ur in je zahteval mnogo žrtev. Po vsej Palestini se množe primeri sabotaže. Na mnogih krajih je poškodovana železniška proga. Arabske voditelje so prijeli in poslali v koncentracijska taborišča.

Južnokitajska vlada v Kantonu je sklenila, da morajo vsi Kitajci z orožjem v roki braniti domovino pred Japonci. Obsodila je neodločnost severnokitajske vlade v Nankingu. Izgleda pa, da bo po krivdi voditeljev prišlo — mesto združenega odpora proti Japonci — do napada severnokitajske vlade na južnokitajsko.

Stavke po vsem svetu. Ne samo v Franciji, tudi po drugih deželah je veliko stavkovno gibanje, zlasti na Holandskem, v Belgiji, na Poljskem in v ameriških Zedinjenih državah.

„Slovenija“ od 12. junija 1936 je morala brez naslova prinesiti sledeče:

— Vlada je dovolila znesek 50 milijonov dinarjev za zgradbo vodnjakov in kapnic.

Od teh 50 milijonov dobi Slovenija 2.660.000 dinarjev.

Po višini plačanih davkov pa bo morala Slovenija prispevati k tem 50 milijonom najmanj osem milijonov dinarjev.

To se pravi: plačati bo morala 5 mil. 340.000 dinarjev še za gradbo vodnjakov.

„Jutro“ se bo pa čudilo da brezposelnost v južnih krajih pada, pri nas pa narašča. In se bo izgovarjalo, češ saj niso moji ljudje v tej vladi. Pa bo s tem skušalo prikriti, da je bilo v vseh in za vse vlade in vladavine, ki so to izrabljale Slovenije pripravljali, omogočili in izvedli, tako da se v tem centralizmu ne more niti tisti ganiti, ki ima dobro voljo.

In bolje ne bo, dokler ne dobimo popolne finančne samouprave.

Listi pišejo:

»Brazda«

(kmečki stanovski list)
maja 1936.

„... Slovenski vzor-fant ljubi svoje ljudstvo, iz katerega je izšel. Ljubi svoj slovenski materni jezik. Zaveda se dobro, da smo Slovenci narod, ki ima lastno zgodovino in kulturo in si svoje slovenske govornice in knjige ne bo pustil vzeti ne v šoli, ne v uradu, nikdar in od nikogar...“

»Slovenija«

12. junija 1936.

„Na svoji zemlji terjam o svoje pravice!... Pomagali smo to državo ustanoviti, da bi bili na svoji zemlji svoji gospodarji, da bi imel pri nas slovenski jezik in slovenski človek isto veljavo, kakor jo ima Nemeč, Francoz, Italijan in njegov jezik v svoji državi... Žalostno je, če nas naša gospoda in politiki več ne razumejo in prepuščajo kmetu, da slovenskemu ljudstvu išče njegovo pravico. Pomagal si bo pač po svoje. Pripišejo naj si sami, če ne pojde vse po njihovi želji. Za svoje pravice pa ne bomo prosili in tudi ne zanje barantali. Terjali jih bomo in terjali tako glasno, da nas bo slišal svet...“

»Slovenska zemlja«

29. maja 1936.

„... Ali je pri nas mogoča načelna obravnava jasnih vprašanj? In ali v resnici ne moremo spoznati, kaj je namen opozicije, ki jo vodi dr. Maček, in kakšno je v njej medsebojno razmerje Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki izhaja iz njenega programa? O, vse to bi lahko vedeli; toda zaslepljenost kali jasen pogled. Politični zakoni, ki so jih ustvarili nasprotniki naše državljanke in narodne svobode, prihajajo prav njim, ki so bili poklicani, da jih razveljavijo. Svoboda bi takoj razčistila težko ozračje, ki nas tlači k tlom, da si ne pogledamo v obraz odkrito, kakor se spodobi človeku. Kako dolgo še?“

»Delavska Pravica«

10. junija 1936.

„Delavstvo vedno huje trpi radi brezposelnosti in manjzaposelnosti. Med slovenskim delavstvom je ta brezposelnost in manjzaposelnost še bolj poostrena vsled tega, ker se glavne panoge gospodarstva v Sloveniji po načrtu in dosledno zapostavljajo in okrnjujejo. To moramo ugotoviti v prvi vrsti v rudarski industriji, pa tudi težka kovinarska industrija prihaja že na vrsto.“

Ze sedaj je položaj delavstva v Sloveniji brezupen. Če se name-ravana demontacija izvede do konca, je katastrofa neizogibna. Radi tega občni zbor J(ugoslovan-ske) S(trokovne) Z(veze) odločno protestira proti demontaži industrije v Sloveniji in zahteva, da se ista ne samo ustavi, ampak da se popravijo vse krivice, ki so bile prizadete v tem pogledu.

Občni zbor JSZ poziva vse delavstvo in vse prizadete kroge, da nastopijo skupno in složno v boju za odpravo teh krivic.“

Zemljo onemu, ki jo obdeluje!

Na prelomu — Naš program

Nevarna mrzlica se je lotila vsega življenja slovenskega naroda. Nič čudnega ni, da je njegovo zdravje po tolikih letih neprestanega hiranja omajano, da je dospel do kritične točke — biti ali ne biti. Po načrtu se ruši podlaga, na kateri živi narod, na kateri stoji njegova kultura. Gospodarstvo Slovenije so izpodjedale vsa leta sem temne, vidne in nevidne sile, katerih uspeh se v polni meri javlja prav v današnjih dneh, ko je bolezen zajela že vse sloje naroda, ko se v izvestnih slojih javljata očiten propad in umiranje.

Brez dvoma se nahajata v poslednje navedenem položaju trboveljski rudar in morda še pred njim mali kmet, bajtar in poljski delavec.

Dokler še nismo poznali svetovne gospodarske krize, so si najnižje stoječe plasti kmetkega ljudstva pomagale s tem, da so iskale dela in kruha drugod. Sinovi malih kmetov in kočarjev, družinski očetje, ki niso posedovali toliko zemlje, da bi se mogli preživeti, so odšli v tovarne, v rudnike, da so preživljali sebe in svoje. Odhajali so v Francijo, Belgijo, Ameriko in Avstralijo, odkoder so pošiljali v domovino znatne vsote. Sinovi teh najrevnejših kmetških plasti so šli v mesta in se tam izučili obrti, ki jih je preživljala.

Danes o vseh teh pripomočkih za njihov obstoj ni sledu. Meje so zaprte, tovarne in rudniki ne sprejemajo novih delavcev, obrt propada. Kaj naj počnejo ti najrevnejši med revnimi? S čim naj se preživljajo? Kmetje, ki imajo toliko zemlje, da preživljajo svoje družine, jih ne morejo zaposliti, jih ne morejo plačati. Kam naj se torej dajo? Ali naj živijo od čistega zraka, ki je še vedno njihova dobrota? Čez poletje se preživljajo z delom po velikih kmetijah, po veleposestvih, toliko, da je za sproti. A kaj po zimi? Kaj takrat, ko dela ni na polju? So skoro kakor žival in še na slabšem. Žival kakor dninar delata za golo hrano, le zadnjemu ostane včasih kaj za prav tako nujno obleko. Toda živali krmijo gospodar ob lepem in grdem vremenu, poleti, ko dela in pozimi, ko stoji v staji. Dninar, tavrhar, težak, dobi hrano takrat, ko dela, a ne zasluži toliko, da bi se preživel čez zimo. Zato vlada po zimi po bajtarskih kočah, pri malih kmetih s številnimi otroki nepopisna beda in lakota, ki je le malokomu znana, ki je hujša od one v delavskih stanovanjih. Vso zimo poležavajo v sobi, ki je dostikrat nezakurjena, na peči in klopeh, zaviti v cunjje, trudijo se s spancem pregnati glad in mraz. Ob solnčnih dneh se grejejo pred hišo na solncu in nestrpno pričakujejo, kedaj bo konec zime, ko se bo začelo delo na polju, ko bodo šli zopet za zaslužkom.

Iz naroda ven je prišel poziv, da se Slovenci zberimo in združimo, da složni branimo to, kar je našega, kar je pogoj za rast našega naroda —

naše gospodarstvo, našo kulturo, da bomo sami gospodarili na svojem, sami uživali sadove našega dela in umnega gospodarstva.

Druge vrste zajedalec živi med nami. So to oni, ki so si pred stoletji nagrajali ali pozneje kakorkoli pridobili naše zemlje več, kot je morejo obdelovati, zemlje, ki jo že dolgo, dolgo obdelujejo žuljave roke slovenskega delovnega človeka, a še vedno ni njegova last. Še vedno spravljajo plodove te zemlje razni knezi, grofje in baroni, veleposestniki in zemljiški magnatje,

Vnovčene sadove naše zemlje in dela našega človeka nakazujejo v inozemske banke ali upravljajo po inozemskih mestih in zabaviščih ali si z njimi privošči doma brezprimerno razkošje, potem, ko so slovenskega dninarja, težaka, viničarja odpravili s par drobtinicami, ob katerih lažje umre kakor živi. Slovenska zemlja, kakor je majhna, je še v veliki izmeri last takih zajedalec, ki ne delajo drugega, kakor da so lastniki te zemlje in da na račun slovenskega poljedel-skega delavca, bajtarja in malega kmeta spravljajo nje sadove

Zadnji številki smo priložili položnice. Porabite jih in plačujte po položnicah.

in ob njih ugodno živijo. Klie po razdelitvi veleposestniške zemlje, klie po agrarni reformi, ki so jo uresničili v mnogih državah in deželah, se pri nas še ni uveljavil, pa čeprav je vsakomur jasno, da bi bilo s tem ogromno pomagano najrevnejšim med revnimi.

Kakor zahteva slovenski narod zase pravico, da sam organizira in upravlja svoje gospodarstvo in se z njim sam okorišča, prav tako je pravilno, da razpolaga svobodno s slovensko zemljo in njenimi pridelki oni, ki jo obdeluje. Čim večja je beda na vasi, beda, ki jo večajo brezposelne lačne kmetške množice, tem silnejša je zahteva po agrarni reformi. Kdor hoče resnično pomagati slovenskemu narodu, ta mora sprejeti v svoj delovni program — razdelitev veleposestniške zemlje.

J. B.

Javna dela

Mnogo se govori pri nas o javnih delih. Zato ne bo odveč, če pogledamo, kaj so in kakšen je njihov namen.

Mnoge države so poizkusile premagati gospodarsko krizo z javnimi deli. Ta javna dela, v prvi vrsti gradnja cest, železnic, regulacije in amelioracije, so seveda bila veliko večja, kakor bi bila gradnja cest, železnic itd. v navadnih časih.

Ta javna dela so se pokazala kot potrebno, toda samo zasilno sredstvo boja s krizo. Javna dela namreč ne morejo poživiti gospodarstva. Zaslužek pri javnih delih predvsem ni tako stalen kakor v industriji. Razen tega so mezde skrajno nizke, tako da si more delavec nabaviti le najnujnejše. Denar, ki ga dobi delavec, pride v korist samo ozkemu krogu trgovine in obrti. Za javna dela se tudi ne potrebuje gradiva razen pri novih železnicah. Vse delo opravijo delavci s preprostim orodjem. Zato industrija in obrt od javnih del nimata mnogo zaslužka. Javna dela zato ne prispevajo k poživljenju in oplojevanju glavnih gospodarskih panog.

Vendar so javna dela, kadar so izvajana v velikem obsegu, potrebno sredstvo za pobijanje brezposelnosti. Kako se pa izvršujejo javna dela pri nas? Pri nas se izvršujejo javna dela samo tam in v takem obsegu, kjer in kakor bi se morala izvrševati tudi v navadnih časih. Navadno so pa še manjša. To so zgradbe, ki so postale že nujne in bi jih morali na vsak način graditi, tudi če ne bi bilo krize. Radi tega so pri nas javna dela samo patent politikov, katere naj narod potem smatra za dobrotnike.

Pri javnih delih na ozemlju bivše Kranjske je zaposlenih okrog 5000 delavcev. Statistike brezposelnih nimamo. Ceni pa se njihovo število na tem ozemlju na približno dvajset tisoč. Pri nas torej javna dela niso odpravila brezposelnosti. Brezposelni so navezani na prosjačenje.

Kakšna pa je zasebna gradbena delavnost? Pri zadnjem štrajku stavbin-

cev v Ljubljani je stavkalo samo v Ljubljani 2500 ljudi. Najmanj še enkrat toliko ljudi je zaposlenih na zasebnih zgradbah v ostalih mestih na pr. v Kranju, Trzinu, na Jesenicah itd.

Pri tem ni šteto ono delavstvo, ki ima zaslužka od gradbene delavnosti posredno, t. j. tako, da so zaposleni v obrti in industriji, ki dela za gradbeno stroko. To število je po skušnjah ravno toliko kakor število neposredno zaposlenih.

Dobimo približno število 10.000 ljudi. Pri javnih delih pa je zaposlenih okrog 5000 ljudi. Razlika je očitna. Mnogo važnejša za slovensko gospodarstvo je danes gradbena delavnost na zasebnih zgradbah kot pa pri javnih delih. Pri tem moramo pomisliti še na to, da je letošnje leto za nas razmeroma sijajna gradbena sezona. In vendar je zasebna gradbena delavnost za dobro polovico pod normalo. Če bi bila zasebna delavnost na normalni višini kot je n. pr. v Belgradu, potem bi naše zahteve po javnih delih kot izhodu iz krize sploh ne bilo.

Zaključek je naslednji:

Javna dela v tej obliki in v takem obsegu, kot se izvršujejo pri nas, niso uspešno sredstvo za omiljenje brezposelnosti. Zahtevamo velika javna dela za Slovenijo.

J-oi.

Obsojeni kralj. Sodišče v Cellovcu je obsodilo bivšega španskega kralja Alfonza XIII. zaradi prenegle vožnje z avtomobilom na 3000 šilingov globe. Bivši kralj je sam vodil avtomobil in povozil nekega kolesarja ter ga težko ranil.

Nekaj tisoč beračev so zaprli v Pekingju na Kitajskem, da ne bi kvarili izgleda mesta v začetku sezone, ko prihajajo tujci. Policija sedaj ne ve, kaj naj počne s tolikim številom zaprtih ljudi.

Kmetska samopomoč

Vedite bratje: Komaj začelo se je. Odločno in pametno je treba delati in — vzdržati. Nasprotnik je maloštevilen — toda zvit, oborožen z denarjem, s preizkušeno organizacijo in obstoječim družabnim redom. Tudi zakoni so mu prijaznejši kot tebi. Tvoja velika prednost je v tem, da on mora zaslužiti od tebe, drugače ne more dolgo živeti. On mora priti k tebi, če ti ne greš k njemu. Ti pa nasprotno, moreš izhajati tudi brez njega. Zato — prisili ga, da pride k tebi in da te vpraša, koliko ti ceniš svoje.

Gospodarska Sloga, štev. 5—6.

Boji hrvatskih kmetov za zvišanje dnin

Kmetski boji, ki jih je vodila hrvatska Gospodarska Sloga, so hoteli večinoma zvišati cene kmečkim proizvodom (organizirana prodaja rogate živine, mleka, volne itd.) ali pa so bili vsaj v zvezi z ugodnejšo prodajo le-teh (odprava mestnih davščin). Prinesli so izboljšanje predvsem boljšim kmetom in večjim posestnikom, ki so imeli na prodaj živino in druge proizvode.

Položaj hrvatskega dninarja.

Velik del hrvatskega naroda tvorijo kmetje s krpico zemlje ali brez nje. Imajo bajto in košček vrta, mnogokrat še tega ne. To je takimenovali kmečki proletarijat. Ti revni kmetje si morajo služiti kruha pri bogatejših kmetih, pri veleposestnikih. So dninarji, hlapci, sezonski delavci, viničarji. Kosijo, žanjejo, gozdarijo, točijo kamenje in bogve še kaj. Delajo od zore do mraka, njihov delavnik znaša poleti 16 in še več ur. Ne varuje jih noben zakon. Dela staro in mlado, žene in otroci. Da bi bilo kaj za zimo, da ne bi gladovali v mrzlih dneh. Plača: največ 15, navadno osem dinarjev z lastno hrano. Ponekod celo pet dinarjev na dan.

Gibanje kmetov za zvišanje dnin. Samoborski sestanek.

Pod takimi pogoji se ne da živeti. To so uvideli tudi hrvatski kmetje in segli po samopomoči. Med njimi se je začelo vedno bolj širiti gibanje za zvišanje mezd oziroma za določitev minimalnih kmečkih dnin. Organizirala in vodila je to gibanje Gospodarska Sloga. Pojavilo se je prvič v samoborskem okraju. V samoborski okolici je znašala povprečna dnina 10 Din z lastno hrano. Delavnik trinajsturni. V okraju je 17 vasi, 20.000 kmetov in 20 veleposestnikov, katerim so morali kmetje pod gornjimi pogoji delati. Veleposestniki so plačevali za kmečko delo manj kot večji ali srednji kmetje, kadar so najemali dninarje.

Samoborski kmetje so zahtevali zvišanje dnin. Sklicali so dva sestanka (12. III. in 17. III. t. l.) med svojimi zastopniki, zastopniki Gosp. Sloge in gospode. Sestanka je vodil nar. poslanec prof. Tomašič. Veleposestniki so ugovarjali, češ: cene so prenizke, investicije na oral znašajo 2500 Din, dobe pa samo 1300. Ženske morajo biti nižje plačane kot moški. Kmetje so pa odločno odgovarjali, da ne bodo čakali na višje cene, ker jim gre za življenje. Žene morajo biti enako plačane kot moški, če enako delajo. Če veleposestniki toliko izgubljajo na zemlji, naj jo razdele med kmete ali pa vsaj prodajo. „Ali imate samo vi pravico računati? Če bi mi tako računali o svojem življenju, bi morali vsi v norišnico“. Tomašič: „Od kmetov se ne more zahtevati, da bi za ceno svojih življenj vzdrževali tujo posest... Izvesti je treba načelo: Zemljo tistemu, ki jo obdeluje. V današnjih razmerah ni mogoče nekemu dati, ne da bi se drugemu vzelo. Kmetje ne morejo dobiti drugače pravičnejše dnine, kot da jo posestniki plačajo.“

Kmetje so zmagali. Povprečno zvišanje za poljsko in vinogradniško delo je znašalo 50%.

Kmečke delovne pogodbe.

Gibanje za zvišanje dnin se je iz Samobora razširilo kmalu po ostali Hrvatski. Mezdni boji so se vodili v Požeji, Jakovlju, po okrajih Zlatar, Osijek, Našice (lesni delavci), Varaždin itd. Od kmetov predloženi sporazumi so čisto podobni načrtom za delavske kolektivne pogodbe. Vsebujejo natančne določbe, koliko znaša dnina za posamezne vrste dela (za žetvo, mlačvo, košnje trave, okopavanje, za vsa jesenska dela, za oranje na 1 oral itd.). Posebej je določeno, kako se deli dnina v naturi (n. pr. seno se kosi iz sedmega, otava iz šestega dela). Za stalne mesečne delavce (hlapce) in za sezonske delavce je določena minimalna mesečna plača, delovni čas, čas počitka med dnevom itd. (Prim. sporazum v Jakovljah.) Ženske in moški imajo za enako delo enako plačilo. Otroško delo je prepovedano ali omejeno. Kmečki zaupniki odločajo, kdo je bolj potreben zaslužka in kdo manj. Delodajalci so v pogodbah obvezni se po ukrepili zaupnikov ravnati.

Vажnost gibanja za zvišanje dnin.

Zakaj je to gibanje važno? Kmetsko gibanje za zvišanje dnin je važno predvsem zato, ker je razgibalo najsiromašnejši del kmečkega ljudstva. Gibanje je zadobilo čisto enake oblike kot delavska strokovna gibanja. Revni dninar hoče imeti kakor delavec natančno določeno plačilo, čas dela in počitka. Noče več biti tovarna živina, ki bi jo lahko za nekaj dinarjev cel dan podili po njivi, v znoju in žuljih, da bi bogatil tujega posestnika. Organiziral se je, da bi preprečil izrabljanje prevelike ponudbe delovne sile sebi enakih. Najpotrebnejši naj dobi delo. Revni kmetje, kmetski delavci, ki so tvorili vedno naraven prehod in zvezo med delavcem in kmetom, so jo s tem svojim delom še mnogo bolj utrdili. V Slavoniji Požeji so stavkali kmetje in delavci skupno. Naredili so skupen načrt za sporazum, kjer so natančno določili višino mezd za posamezna delavska in kmečka opravila. Kmetje so prehranjevali med stavko delavske družine, ki so ostale brez hrane. Tako je tudi kmet za zvišanje dnin posegel po stavki, organiziral stavkovne straže itd.

Hrvatski kmet s svojim gibanjem za zvišanje dnin še daleč ni dosegel vsega. Je pa to jasen dokaz, da tudi najsiromašnejši del kmetov hoče živeti in se boriti za boljše življenje.

Slovenski bajtarji in dninarji morajo slediti vzgledu hrvaških.

Slovinci imamo na desetisoče bajtarjev z malo ali nič zemlje. Primorani so večinoma kot poljski delavci izven doma (dninarji, hlapci) ali celo v tujini (Slavonija, Francija) garati za svoj borni kruh. So brez vsakega varstva, brez nezgodnega, bolezenskega in sta-

rostnega zavarovanja. Pri izseljevanju se vrše najbolj umazana posredovanja, brez vsake kontrole in na škodo najrevnejših. Ravno tako težke so razmere med hlapci in deklami, zaposlenimi pri poljskem delu. Zoper vse te nadloge se morajo boriti složno in odločno. Sloga revnih hrvatskih kmetov in njihova odločnost naj jim daje pogum. Ne gre za posnemanje —, za slogo in pogum gre. Naloga „Sloge“ je, da jim pri tem pomaga.

Poglaviti vzrok, da je danes revni kmet in bajtar na robu propada, je znano reševanje agrarne reforme. Agrarne reforme ni reševal zmagovit in organiziran kmet. Z agrarno reformo je izigrala tuja gospoda slovenski narod, slo-

venskega kmeta in posamezne, med seboj tekmujoče klike, ki so se borile samo za njeno milost. Niti slovenski niti hrvatski agrarni interesent nista bila dovolj zrela za to vprašanje. Začetni boji za boljše dnine naj jih preko drugih podobnih, usposobijo tudi za to. G-b.

Zborovanj in javnih sestankov Sloge v Sloveniji ni bilo iz razlogov, ki smo jih že zadnjič navedli. Vršili so se samo občni zbori Kmečkih zvez, kjer so govorili gg. Brodar, Benko, dr. Voršič itd. Ti so se izrekli za program JRZ in klicali na podpiranje sedanje vlade. Kakor hitro se bodo vršili tudi javni sestanki „Sloge“ v Sloveniji, bomo o njih redno poročali.

Ali je delavsko zavarovanje še privilegirana ustanova?

Delavsko zavarovanje ima važno nalogo v življenju naroda. Delavec ne more zbirati prihrankov, on porabi vse sproti. Zato ga hudo zadenejo bolezni in nesreče. Nalezljive in neozdravljive bolezni so zato posebno razširjene nad delavstvom. Evropske države so, tudi pod pritiskom delastva, spoznale, da mora družba zavarovati delavca za težave, katerih se sam ne more braniti. Splošno je zavarovanje za primer bolezni in nezgod. Najnaprednejše države pa so zavarovale delavstvo tudi za starost, brezposelnost in onemoglost.

Zakon o zavarovanju delavcev iz l. 1922. je uzakonil pri nas zavarovanje za primer bolezni in nezgode. V polni meri je vpošteval važnost delavskega zavarovanja. Priznal je in zakonito zajamčil delavskemu zavarovanju velike ugodnosti in olajšave. Te so se tikale davčne prostosti, neplačevanja poštne, državnih dotacij itd.

V zadnjih letih gospodarske krize pa opažamo, da se z mero-dajne strani v zakonu zajamčene olajšave in ugodnosti po načrtu ukinjajo. To so zagrešili in delali predvsem prosluli JNS režimi.

Tako je finančni zakon za leto 1932./33. ukinil dotacijo v znesku dveh milijonov dinarjev. To dotacijo je po zakonu država morala vsako leto izplačati delavskemu zavarovanju. Sedaj dobiva delavsko zavarovanje vsega skupaj še 190.000 Din državne dotacije za razne panoge zavarovanja. Po istem zakonu je bilo delavsko zavarovanje prosto plačevanja vseh poštne pristojbin za navadna pisma in dopisnice v medsebojnem dopisovanju, v dopisovanju z oblastmi, sodišči, poslodavci in svojimi organi. Uredba o oprostitvi poštne pristojbin z dne 25. junija 1932 je te ugodnosti za delavsko zavarovanje ukinila. Sedaj morajo organi delavskega zavarovanja plačevati poštino za dopise z delodajalci. To obremenjuje delavsko zavarovanje letno za pol-drug milijon dinarjev! OUZD v Ljubljani sam ima s tem letno par stotisoč več upravnih izdatkov.

Še hujsa je v zadnjih letih davčna praksa napram delavske-

mu zavarovanju. Davčni zakoni so ukinili vse davčne olajšave, ki jih predvideva zakon o zavarovanju delavcev. Tako se gode naravnost neverjetne stvari. Ako n. pr. član potrdi pri blagajni, da je prejel znesek za vožnjo v bolnico, je treba to potrdilo taksirati. To se seveda zgodi na račun režijskih stroškov. Na ta način so obdavčene celo dajatve zavarovancem! Za uradna poslopja, zdravilišča in okrevališča plača OUZD v Ljubljani letno 367.254 Din davkov. Vsa prizadevanja, da bi se dosegle davčne in taksne olajšave, ostanejo brez uspeha.

Zakon o zavarovanju delavcev dalje določa, da nosi stroške za zdravljenje nalezljivih bolezni država. Ta določba zakona je bila ukinjena. OUZD v Ljubljani niti ne dobi povrnjenih onih stroškov za nalezljive bolezni, ki jih je imel pred ukinitvijo gornje določbe. Ti stroški znašajo 505.562 Din. V nasprotju z gornjo določbo zakona o zavarovanju delavcev nalagata zakon o nalezljivih boleznih in zakon o zatiranju spolnih bolezni delavskemu zavarovanju še nove obveznosti.

Delavsko zavarovanje se slabi dalje tudi na ta način, da se izločujejo iz njega vedno nove kategorije delavcev. Iz zavarovanja so bili s fin. zakonom za leto 1934./35. izvzeti delavci v državnih podjetjih na Belju in v Topolšnici. Dalje državni cestarji, v Sloveniji pa tudi banovinski. Za primer bolezni niso zavarovani delavci pri javnih delih. Zavarovani so le za primer nezgode. Enako je z delavci iz bednostnega fonda. Iz delavskega zavarovanja je bilo izločeno končno tudi postrežno osebje v ljubljanski bolnici s tem, da so postali dnevničarji.

Zakon o zavarovanju delavcev predvideva, da se zavarovanje razširi tudi na ostalo še nezavarovano delavstvo, predvsem na poljedelstvo. Dejansko se pa v zadnjih letih krize izločujejo iz zavarovanja vedno nove panoge delavstva. S tem se dela delavcem nepopravljiva škoda, obenem pa tudi izpodjedajo delavskemu zavarovanju možnosti vsakega prospeha. To je eden glavnih vzrokov krize, v kateri se danes naše delavsko zavarovanje nahaja.

